

## KÁSA BÉLA ajánlása akadémiai tagságra

Kedves Akadémikus Társaim, Kedves Érdeklődők!

Kása Béla fotográfus művészetének jellemzéséhez, egyéniségének vizsgálatához már az is adalék lehet, hogy laudációjára népdalénekes-mesemondót kért fel. A közös élmények és a vonzódás a hagyományos élethez, erdélyi népzenehez...? Talán ezek az okai. Ő nem magyarázta, én nem kérdeztem. Örömmel teszem.

Kása Béla életműve páratlan, helyettesíthetetlen - a fotóművészetben, népzene kutatásban önállót és nagyszerűt alkotott. Az erdélyi népzene és a táncház krónikása ő. Kedves régi krónikásunk, Tinódi se tudott prózában fogalmazni, mikor hírt hozott vitézekről, vitézi tettekről. Dallamot szerzett hozzá, mert rajongva szerette témáját – hazáját. Kása Béla rajongó szeretetét az idős zenészek, mesterek, pásztorok... iránt akárki, félszeggel, messziről is észreveheti. S ha igen, már általában közelebb is szokott lépni képeihez, és ezzel alkotójához is. Láthatja, hogy lírai alkat.

Ahova kortársai magnóval, filmezőgéppel mentek, ő fényképezőgéppel ment. A népzenet igen jó érzékkel gyűjtötte is, de hiányt akkor töltött be, amikor a - főleg erdélyi, hagyományos zenét játszó zenészeket fényképezni kezdte. Pályája során a sok eszköztől a kevésig jutott el. Tenyéryi Leica gépével, 35 mm-es nagylátószögű objektívvel dolgozott, fekete-fehér képeket készített. A 35 mm-es objektív arra igen jó, hogy az arc, a szem is közel kerüljön torzulás nélkül, de a környezetből is behúzzon szükséges mennyiséget. Ez már az érett Kása Béla eszköztára. Sok gyönyörű és népszerű zenéhez az ő képei kötődnek kitörölhetetlenül. Kiragadott pillanatai a filmnél - természetüknél fogva – mélyebbre hatnak, az emlékezetbe mélyebben vésődnek bele. Alanyainak áttetszősége, lebilincselő őszintesége egyrészt társadalmi rétegükből következik, másrészt a fotós tapintatának köszönhető. A kedves egykori pályatárs, Balla Demeter így látja művészetét:

„Kása Béla képeinek szemlélése közben többet tudhatunk meg az erdélyi emberek magatartásáról, mintha mi járnánk ott... Fontosabbnak tartja, akit fényképez, mint önmagát. A szakadatlan időből észrevétlen metszi ki örökkön élő pillanatait.”

A zenészek fotózásakor a zenét, magát is fényképezni tudja. Egyik szép példája ennek a Halmágyi Mihályról és feleségéről, Gizi néniről készített kép. Mihály bácsi a hegedűn már „bejátszik” - a dallam tehát még nincs meg egészen, a hangsor már igen. Feleségének is a gardon már a nyakában van, de az ütőt még a bal kezében tartja. Figyeli a felröppenő dallamot, amire neki pontosan, szépen lecsapnia kell... a ritmusba beléltalálni. A bal kéz itt a jobb kéznek pincérje, illedelmesen várja, hogy az ütőt tálalhassa, felszolgálja, ő maga pedig nem soká csipkedhesse, tépkedhesse a húrokat - a pálca súlyos ütéseit kiegészítendő. A kép a zene előtti utolsó pillanatot rögzíti. És mint a kiváló képek, újra és újra elvarázsolnak, a fotózásnak, a műfajnak magának - értelmet adnak. Ezért érdemes fényképezni. Nő és férfi, dallam és ritmus, odaadó figyelem, kihalás elől megmentett, szinte ismeretlen ritmushangszer – melynek tán viola da gamba volt az apja, anyja meg a dagasztó tekenő... mennyi téma ezen az egy képen, ebben a kimetszett pillanatban! Kása Béla ilyenekből szinte ikonosztázt készített. A képek mennyisége magában is lenyűgöző és a rendszer, amibe tömörítette, áttekinthető, könnyen tovább kutatható. Nemcsak letűnőben lévő világot örökített meg, de a mítoszt is megteremtette köré, és ezzel a halódó hagyománynak tovább éltetőket toboroz. Csendesen, nagy eredménnyel.

Kása Béla kézműves mesterei a néprajzi fotózás és lélekábrázolás csúcsai. Alkotójuk azon túl, hogy kiváló népzeneész, vérbeli kézműves, iparos ember, azonfelül kitűnő kaszás, lovas, szekeres, szamaras, kecskés, juhos gazda. Idős mesterei utolsó mohikánok, mégsem magukra maradásukat, hanem a példájukban rejlő erőt fényképezi, a biztató életet – általában.

A civilizáció felől közelítve csepp műhelyei szegényesnek mondhatók, de árvának semmiképp. A Teremtő és a teremtés ujjlenyomata sejlik minden kis mozdulatban, az arcokon, a műhelyek minden

zugában. A sárból tapasztott, agyagból formázott, bőrből, fából, gyapjúból előteremtett tárgyak szinte tapinthatók az ő képein. Nem csak a fény jól megválasztott szöge és ereje miatt, hanem azért is, mert a fotós maga is ismeri e teremtés folyamatait. Ez az ő sajátos, igazi élessége. A régi műhelyek költői félhomályából az ősi rendet tudja feltárni, mert maga is bőröz, varr, szab, tapaszt... Szép szürke homályába nem fél feketét vegyíteni. Rembrandt is így csinálná, biztos! Szenvedélyesen lehúzott blende, olykor az alsó határ alatt, no meg francia vegyszer, magyar papír - amit lehet belőle, azt talán tanítani és érdemes lenne.

Nyugat India – Gudzsarat és Radzsasztán 1998-ban került fel Kása Béla térképére. Gazdag természettel tért meg s tér meg mostanában is innen. Minden kereső-alkotó a maga araszával méri útjait: itt olyan zenésztörzsekre talált, ahol még családban öröklődik a tudomány. A faluközösségek eltartják őket énekeikért, zenéjükért. Amit Erdélyben már csak imitt-amott láthatott, itt épségben figyelheti és rögzítheti. Indiában is hamar megbarátkozott az emberekkel. A bizonyosság ott van a képeken, a szemünkbe néző szemekben, szinte kár is erre szót fecsérelni. Mégis, egy kurta, idevágó mondatot, amit fotósunknak a gudzsarati nomádok mondtak, csak ideillesztek: „nó tenkjú, nó szori!” - Tehát itt ne köszönj semmit, amink van tiéd is, ne kérj bocsánatot semmiért, nem tudsz véteni, rád van írva, lépj a lábunkra, ébressz, kérdezz, és csak nézz bennünket, közelről is, távolról is, ha örömd van benne... érezd nálunk otthon magad!

Ez az otthonosság picit kunyhókban, nagy lelkekben Kása Béla egyik titka, alkotásaiban ott bujkáló, finoman tetten érhető – emberi és művészi minőség.

Szíved, ha szűk, a föld tágasságának mi haszna? – mondják a török népek. Ha azért léped át a házad küszöbét, hogy a magad igazát bizonyítsd, jobb, ha otthon maradsz, a világ szélességét nem neked teremtették. De, aki hajlandó mások életéhez is közel hajolni, tanulni, a veszendő szépet féltetni, már csomagolhat is. Béla például ki se szokott pakolni.

Csillapíthatatlan, zakeusi kíváncsisága örökké mesterei közelébe sodorta őt. Gyermekkorában a vajszlói nagypapa bognárműhelyében itta magába a csendes, szép munka varázslatos levegőjét. Milyen szépen ír erről: „Figyeltem, hogyan kanyarodnak ki óriási gyalujából a forgácsok, és amikor már térdig gázoltunk az aranyos fűrtökben, középre söpörte, ráterítette bársonykabátját, én meg lepihentem az illatos, puha ágyikóra, s onnan néztem, hogyan dolgozik.”

Bozontos rokker korszakában, Kölnben két méterre tőle szökdécselt Mick Jagger, és egy pillanatra Kása Buci csodálkozó szemébe is bele nézett. Béla ezt se a véletlenre bízta, kólás rekeszt kerített és a koncert előtt három órával már azon állt. Hogy lásson is, ne csak halljon.

Szék városába barátjával, Derék Gézával napokon át autóstoppolt. Végül egy lemeszelt ablakú, alul lyukas mentőautóban utaztak, vén tábori hordágyon plafonig repkedve. Az út pora a padló likán gomolygott be. Egyre jobban vágyták s remélték a mennyei Széket meglátni, viseletével, táncával, mennyei muzsikájával – a fulladástól talán ez mentette meg őket.

Indiában több napi utazás után a sivatagban tüskés bokrokat számlálva, az ezeregyediknél balra kanyarodva szokott megérkezni, hogy ottani példaképei közelébe férközhessen kedvére, és a mi kedvünkre.

Kása Béla fotográfus, a táncház krónikása – utazásai során hatalmas életművel most megérkezett ide is, a Magyar Művészeti Akadémiára. El ne szalasszátok!

Berecz András

Budapest 2022. május 23.